

Istid | 1

Rundhällar och isräfflor

UPPDRAG / FAKTATEXT / NIVÅ 2

Istid | 1

Rundhällar och isräfflor

Den här klippan är väldigt slät och rund. Hur tror du att den blev så? FOTO: Liselott Nyström Forsén

1.

Titta på bilden och fundera över de här frågorna. Ni kan fundera själva eller diskutera med varandra, men ni måste inte kunna svaren. Ni har ungefär 5 minuter på er.

- Hur tror du att klippans form skapats?
- Hur tror du att strecken i klippan har kommit dit?
- Har du sett någon liknande klippa där du bor?

2.

Läs texten om hur rundhällar och isräfflor bildas.

Använd er själva eller material ni hittar i naturen för att visa hur rundhällar med isräfflor ser ut. Ni har ungefär 15 minuter på er.

3.

Presentera er rundhäll för de andra och berätta om den.

I presentationen, svara på följande frågor:

- Hur kan vi känna igen rundhällar i landskapet?
- Hur har rundhällen fått sin form?
- Hur har isräfflorna kommit dit?

Istid | 1

Rundhällar och isräfflor

Ser du klippan på bilden? Ser du att ena sidan är alldeles slät, rund och långsmal, medan den andra sidan är avbruten och lite kantig? Den här formen på klippa kallas för en **rundhäll**. Om du tittar riktigt noga kan du se att det är streck i rundhällen, som att någon har rispat den med en kniv. De strecken kallas för **isräfflor** och de har också skapats medan det var is här.

Rundhällar har slipats av inlandsisen. Ena sidan är slät och sluttande medan den andra är tvärt avbruten och kantig. FOTO: Liselott Nyström Forsén

Isräfflorna syns som streck eller fåror i berget. FOTO: Patrik Bylund

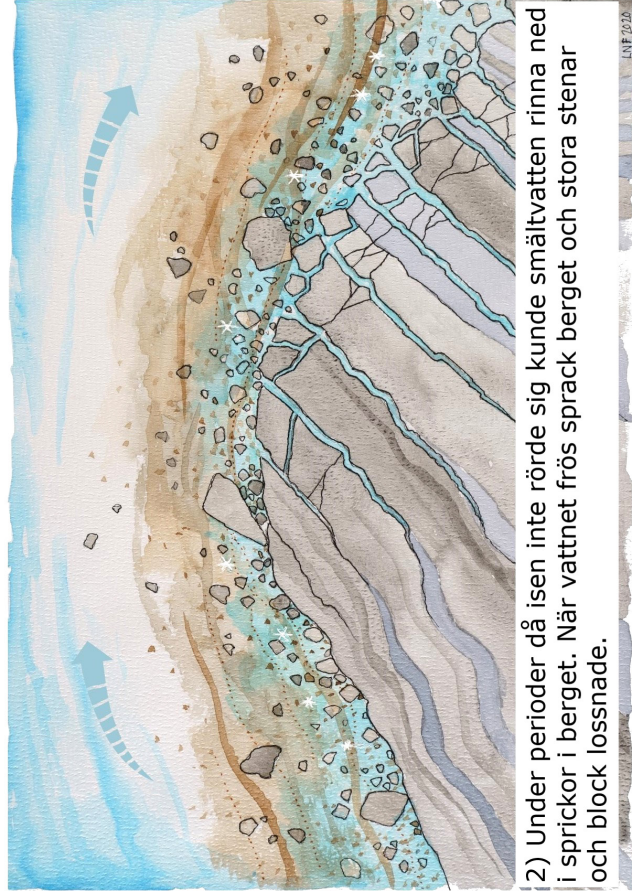
Under den senaste istiden låg det ett tjockt lager is över hela landskapet här. När isen var som allra tjockast var den hela tre kilometer (3 000 meter) tjock! När isen är så tjock kan den bli varm av sin egen tyngd. Det kan bli nollgradigt eller någon plusgrad i isen närmast marken. Då ligger isen inte stilla, utan rör sig långsamt över marken och slipar den med sin tyngd.

En **ISTID** är en period när det är så kallt att stora delar av jorden täcks av is. Isen smälter inte bort helt ens på sommaren.

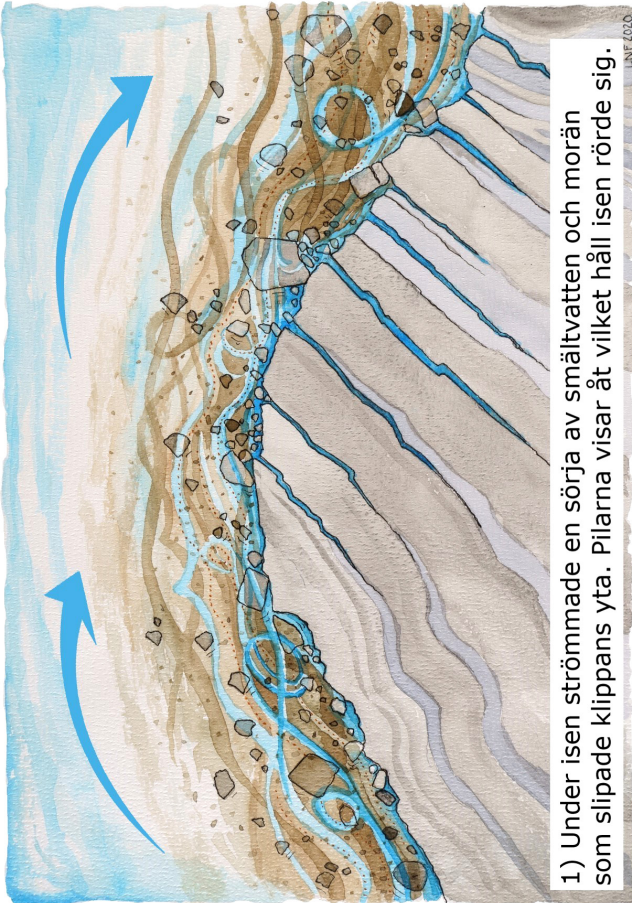
Rundhällarna har formats när isen gled fram över klipporna. Ena sidan av klippan blev slät och den andra blev kantig. Under isen satt det stenar och grus som frusit fast. När isen gled fram över klippan skrapade stenarna så hårt mot klippans yta att det blev rispor i den. De risporerna är isräfflor som vi kan se än idag.

Rundhällar finns på många ställen i både Höga Kusten och Kvarkens skärgård. De syns bäst vid havet där det inte växer någonting på klipporna.

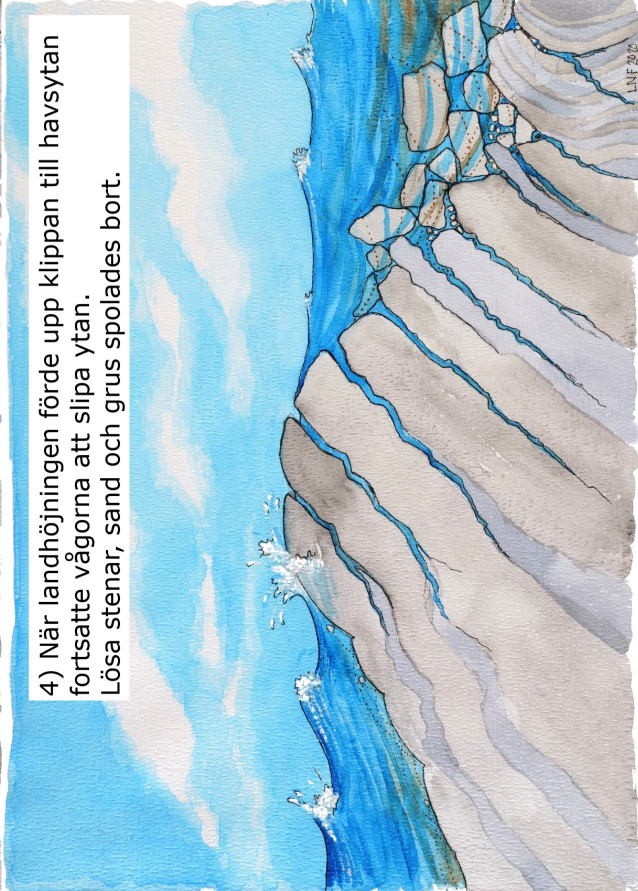
På nästa sida kan ni se hur rundhällar bildas.

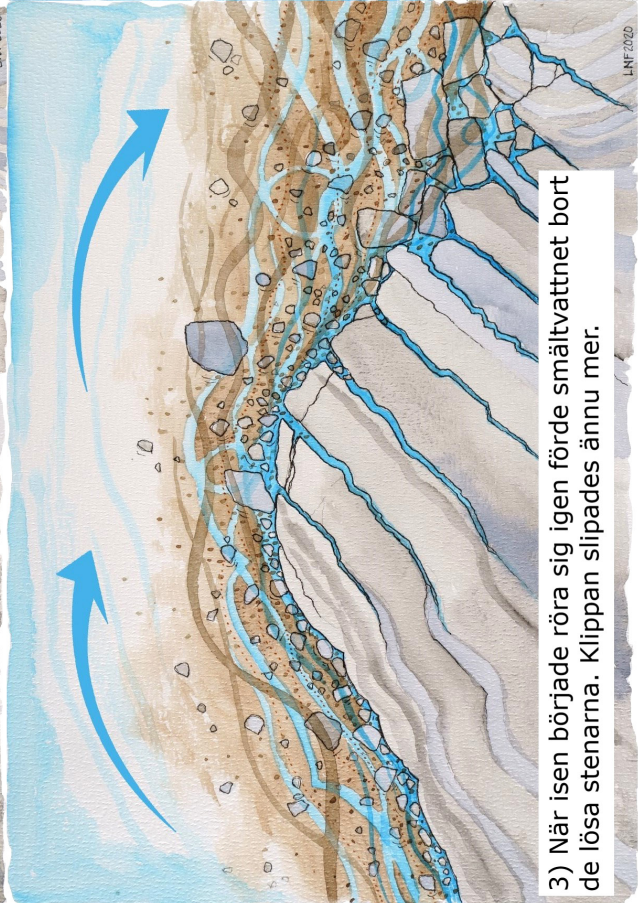
2) Under perioder då isen inte rörde sig kunde smältvatten rinna ned i sprickor i berget. När vattnet frös sprack berget och stora stenar och block lossnade.

1) Under isen strömmade en sörlja av smältvatten och morän som slipade klippans yta. Pilarna visar åt vilket håll isen rörde sig.

4) När landhöjningen förde upp klippan till havsytan fortsatte vågorna att slipa ytan. Lösa stenar, sand och grus spolades bort.

3) När isen började röra sig igen förde smältvattnet bort de lösa stenarna. Klippan slipades ännu mer.

ILLUSTRATION: Liselott Nyström Forsén

Så här bildas rundhällar. Isen slipar bergets ena sida och bryter loss bitar på andra sidan. Till slut får klippan en rundad och slät form.